

# BẢN VỀ PHƯƠNG PHÁP LUẬN XÂY DỰNG PHƯƠNG ÁN CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU NGÀNH THEO LAO ĐỘNG

**C**ơ cấu kinh tế là tổng thể các bộ phận cấu thành nền kinh tế. Các cơ cấu kinh tế thường được quan tâm như: cơ cấu ngành, cơ cấu các khu vực kinh tế, cơ cấu các vùng lãnh thổ, ... Về hình thức, cơ cấu kinh tế được thể hiện dưới dạng tỷ trọng của các chỉ tiêu kết quả như: tỷ trọng của GDP (Gross domestic products), tỷ trọng của GO (Gross output), ... hoặc tỷ trọng của các nguồn lực trực tiếp như: tỷ trọng vốn, tỷ trọng tài sản cố định, tỷ trọng lao động, ...

Trong cơ cấu kinh tế thì cơ cấu ngành có ý nghĩa cực kỳ to lớn. Có thể nói, sự thành công hay thất bại của một quốc gia phụ thuộc rất nhiều vào việc xác định sự chuyển dịch của cơ cấu ngành.

Theo hệ thống phân ngành hiện nay của nước ta, Chính phủ đã ra Nghị định số 75-CP ban hành Hệ thống ngành kinh tế quốc dân. Theo Nghị định này, Hệ thống ngành kinh tế quốc dân gồm 20 ngành cấp 1 thể hiện ở 3 nhóm ngành:

Nhóm 1: bao gồm các ngành khai thác sản phẩm từ tự nhiên như: nông nghiệp, lâm nghiệp, thủy sản ...

Nhóm 2: bao gồm các ngành công nghiệp chế biến, xây dựng, ...

Nhóm 3: các ngành sản xuất sản phẩm dịch vụ như: y tế, giáo dục, quản lý nhà nước ...

Trong phạm vi bài viết này, thử bàn về phương pháp luận xác định hiệu quả cơ cấu ngành theo các nguồn lực trực tiếp (lao động, tài sản cố định) đến sự tăng trưởng của nền kinh tế. Phạm vi của bài viết không đề cập đến sự tác động của các nguồn lực gián tiếp như: giáo dục, đào tạo, khoa học, ...

Nhiều nhà kinh tế thừa nhận, hiệu quả của cơ cấu ngành thể hiện ở sự gia tăng hiệu quả sử dụng lao động xã hội (năng suất lao động xã hội) và hiệu quả sử dụng tài sản cố định. Việc tăng hay giảm tỷ trọng lao động và tài sản cố định của một ngành nào đó trong tổng số sẽ đem lại cho nền kinh tế hiệu quả cơ cấu tốt hoặc xấu.

**1. Hiệu quả cơ cấu ngành theo lao động xác định bằng công thức sau:**

$$\Delta P_a = \sum_{i=1}^n w_i^1 a_i^1 L_i - \sum_{i=1}^n w_i^0 a_i^0 L_i$$

Trong đó:

$\Delta P_a$ : là mức tăng của GDP do thay đổi cơ cấu ngành theo lao động phương án

$a_i^0$ : là tỷ trọng lao động của ngành i theo năm báo cáo

$w_i^1 a_i^1 L_i$ : là GDP của ngành i theo

$a_i^1$ : là tỷ trọng lao động của ngành i theo phương án

$w_i^1 a_i^0 L_i$ : là GDP của ngành i theo phương án với tỷ trọng lao động theo năm báo cáo.

$\sum_{i=1}^n w_i^1 a_i^1 L_i$ : là GDP của nền kinh tế theo phương án

$\sum_{i=1}^n w_i^1 a_i^0 L_i$ : là GDP của nền kinh tế theo phương án

với tỷ trọng lao động theo năm báo cáo

Để thấy rõ vai trò của từng ngành trong việc nâng cao hiệu quả cơ cấu ngành theo lao động chúng ta sử dụng công thức sau:

$$\Delta P_{ai} = (w_i^1 a_i^1 L_i - w_i^1 a_i^0 L_i) - (\bar{w}^1 a_i^1 L_i - \bar{w}^1 a_i^0 L_i) \quad (1)$$

Trong đó:

$w_i^1 a_i^1 L_i$ : là GDP của ngành i theo phương án với hiệu

quả sử dụng lao động trung bình

$w_i^1 a_i^0 L_i$ : là GDP của ngành i theo phương án với hiệu quả sử dụng lao động trung bình và tỷ trọng lao động theo năm báo cáo.

Để giản đơn trong việc phân tích ta đặt:

$$A = w_i^1 a_i^1 L_i - w_i^1 a_i^0 L_i$$

$$B = \bar{w}^1 a_i^1 L_i - \bar{w}^1 a_i^0 L_i$$

Có 4 trường hợp xảy ra:

Trường hợp 1:  $A \geq B \geq 0$  và  $\Delta P_{ai} \geq 0$

Trường hợp 2:  $0 \geq B \geq A$  và  $\Delta P_{ai} \geq 0$

Trường hợp 3:  $B \geq A \geq 0$  và  $\Delta P_{ai} \leq 0$

Trường hợp 4:  $0 \geq A \geq B$  và  $\Delta P_{ai} \leq 0$

Phân tích 4 trường hợp trên, công thức (1) có thể viết lại:

$$\Delta P_{ai} = (a_i^1 - a_i^0) (w_i^1 - \bar{w}^1)$$

Trường hợp 1:

$$A \geq 0, B \geq 0 \Rightarrow a_i^1 \geq a_i^0$$

$$\Delta P_{ai} \geq 0 \Rightarrow w_i^1 \geq \bar{w}^1$$

Như vậy, trường hợp 1, theo phương án thì việc ngành i thâm dụng lao động đã làm tăng GDP một lượng  $+\Delta P_{ai}$ .

Trường hợp 2:

$$A \leq 0, B \leq 0 \Rightarrow a_i^1 \leq a_i^0$$

$$\Delta P_{ai} \geq 0 \Rightarrow w_i^1 \leq \bar{w}^1$$

Như vậy, trường hợp 2, theo phương án thì việc ngành i điều chuyển lao động đến các ngành khác đã làm tăng GDP một lượng  $+\Delta P_{ai}$ .

Trường hợp 3:

$$A \geq 0, B \geq 0 \Rightarrow a_i^1 \geq a_i^0$$

$$\Delta P_{ai} \leq 0 \Rightarrow w_i^1 \leq \bar{w}^1$$

Như vậy, trường hợp 3, theo phương án thì việc ngành i thâm dụng lao động đã làm giảm GDP một lượng  $-\Delta P_{ai}$ .

Trường hợp 4:

$$A \leq 0, B \leq 0 \Rightarrow a_i^1 \leq a_i^0$$

$$\Delta P_{ai} \leq 0 \Rightarrow w_i^1 \geq \bar{w}^1$$

Như vậy, trường hợp 4, theo phương án thì việc ngành i điều chuyển lao động đến các ngành khác đã làm giảm GDP một lượng  $-\Delta P_{ai}$ .

\* Ví dụ sau đây sẽ minh họa vấn đề trên:

Phương án 1 (Xem bảng)

Theo phương án này, hiệu quả của cơ cấu ngành theo lao động là:  $\Delta P_a = -776,79$  tỷ đồng (không hiệu quả),

Trong đó:

Nhóm ngành 1 là trường hợp 4, việc điều chuyển lao động đến các ngành 2 và 3 là không hiệu quả, do đó đã làm giảm GDP một lượng là -616,76 tỷ đồng.

Nhóm ngành 2 là trường hợp 3, việc thâm dụng lao động là không hiệu quả, do đó đã làm giảm GDP một lượng là -490,15 tỷ đồng.

Nhóm ngành 3 là trường hợp 1, việc thâm dụng lao động là có hiệu quả, do đó đã làm tăng GDP một lượng là +330,12 tỷ đồng.

Xét toàn bộ nền kinh tế thì GDP giảm sút 776,79 tỷ đồng.

Phương án 2 (Xem bảng)

Theo phương án này, hiệu quả của cơ cấu ngành theo lao động là:  $\Delta P_a = +560,63$  tỷ đồng (có hiệu quả),

Trong đó:

Nhóm ngành 1 là trường hợp 2, việc điều chuyển lao động đến các ngành 2 và 3 là có hiệu quả, do đó đã làm tăng GDP một lượng là +511,05 tỷ đồng.

Nhóm ngành 2 là trường hợp 1, việc thâm dụng lao động là có hiệu quả, do đó đã làm tăng GDP một lượng là +81,26 tỷ đồng.

Nhóm ngành 3 là trường hợp 3, việc thâm dụng lao động là không hiệu quả, do đó đã làm giảm GDP một lượng là -31,67 tỷ đồng.

Xét toàn bộ nền kinh tế thì GDP tăng 560,63 tỷ đồng.



Phương án 3: (Xem bảng)  
Theo phương án này, hiệu quả của cơ cấu ngành theo lao động là:  $\Delta P_a = + 1534,33$  tỷ đồng (có hiệu quả),  
Trong đó:  
Nhóm ngành 1 là trường hợp 2, việc điều chuyển lao động đến các ngành 2 và 3 là có hiệu quả, do đó đã làm tăng GDP một lượng là + 731,75 tỷ đồng.  
Nhóm ngành 2 là trường hợp 1, việc thâm dụng lao động là có hiệu quả, do đó đã làm tăng GDP một lượng là + 81,26 tỷ đồng.  
Nhóm ngành 3 là trường hợp 1, việc thâm dụng lao động là có hiệu quả, do đó đã làm tăng GDP một lượng là + 721,32 tỷ đồng.

Xét toàn bộ nền kinh tế thì GDP tăng 1534,33 tỷ đồng.  
Qua 3 phương án trên, ta thấy phương án 3 là hiệu quả nhất. Phương án 3 đã làm tăng hiệu quả của việc thay đổi cơ cấu ngành theo lao động  $\Delta P_a = 1534,32$ . Vậy hiệu quả của cơ cấu ngành chiếm 3,5% trong tổng số GDP. Điều đó có nghĩa là trong tổng số gia tăng của GDP thì hiệu quả do sự thay đổi cơ cấu ngành theo lao động là 3,5%, còn lại 96,5% là do sự thay đổi của hiệu quả sử dụng lao động xã hội.

Tương tự, đối với tài sản cố định, chúng ta cũng có công thức sau.

2. Hiệu quả cơ cấu ngành theo tài sản cố định xác định bằng công thức sau:

$$\Delta P_b = \sum_{i=1}^n E_i b_i^1 K_i - \sum_{i=1}^n E_i b_i^0 K_i$$

Trong đó:

$\Delta P_b$ : là mức tăng của GDP do thay đổi cơ cấu ngành theo tài sản cố định

$b_i^1$ : là tỷ trọng tài sản cố định của ngành i theo phương án

$b_i^0$ : là tỷ trọng tài sản cố định của ngành i theo năm báo cáo

$E_i b_i^1 K_i$ : là GDP của ngành i theo phương án

$E_i b_i^0 K_i$ : là GDP của ngành i theo phương án với tỷ trọng TSCĐ theo năm báo cáo.

$\sum_{i=1}^n E_i b_i^1 K_i$ : là GDP của nền kinh tế theo phương án

$\sum_{i=1}^n E_i b_i^0 K_i$ : là GDP của nền kinh tế theo phương án với tỷ trọng TSCĐ theo năm báo cáo

Để thấy rõ vai trò của từng ngành trong việc nâng cao hiệu quả cơ cấu ngành theo tài sản cố định chúng ta sử dụng công thức sau:

$$\Delta P_{bi} = (E_i b_i^1 K_i - E_i b_i^0 K_i) - (\bar{E}^1 b_i^1 K_i - \bar{E}^1 b_i^0 K_i) \quad (2)$$

Trong đó:

$\bar{E}^1 b_i^1 K_i$ : là GDP của ngành i theo phương án với hiệu quả sử dụng TSCĐ trung bình

$\bar{E}^1 b_i^0 K_i$ : là GDP của ngành i theo phương án với hiệu quả sử dụng TSCĐ trung bình và tỷ trọng TSCĐ theo năm báo cáo.

Để giản đơn trong việc phân tích ta đặt:

$$C = E_i b_i^1 K_i - \bar{E}^1 b_i^0 K_i$$

$$D = \bar{E}^1 b_i^1 K_i - \bar{E}^1 b_i^0 K_i$$

Có 4 trường hợp xảy ra:

Trường hợp 1:  $C \geq D \geq 0$  và  $\Delta P_{bi} \geq 0$

Trường hợp 2:  $0 \geq D \geq C$  và  $\Delta P_{bi} \geq 0$

Trường hợp 3:  $D \geq C \geq 0$  và

$$\Delta P_{bi} \leq 0$$

Trường hợp 4:  $0 \geq C \geq D$  và  $\Delta P_{bi} \leq 0$

Phân tích 4 trường hợp trên, công thức (1) có thể viết lại:

$$\Delta P_{bi} = (b_i^1 - b_i^0) (E_i^1 - \bar{E}^1) K_i$$

Trường hợp 1:

$$C \geq 0, D \geq 0 \Rightarrow b_i^1 \geq b_i^0$$

$$\Delta P_{bi} \geq 0 \Rightarrow E_i^1 \geq \bar{E}^1$$

Như vậy, trường hợp 1, theo phương án thì việc ngành i tăng đầu tư tài sản cố định đã làm tăng GDP một lượng  $+\Delta P_{bi}$ .

Trường hợp 2:

$$C \leq 0, D \leq 0 \Rightarrow b_i^1 \leq b_i^0$$

$$\Delta P_{bi} \geq 0 \Rightarrow E_i^1 \leq \bar{E}^1$$

Như vậy, trường hợp 2, theo phương án thì việc ngành i điều chuyển tài sản cố định đến các ngành khác đã làm tăng GDP một lượng  $+\Delta P_{bi}$ .

Trường hợp 3:

$$C \geq 0, D \geq 0 \Rightarrow b_i^1 \geq b_i^0$$

$$\Delta P_{bi} \leq 0 \Rightarrow E_i^1 \leq \bar{E}^1$$

Như vậy, trường hợp 3, theo phương án thì việc ngành i tăng đầu tư tài sản cố định đã làm giảm GDP một lượng  $-\Delta P_{bi}$ .

Trường hợp 4:

$$C \leq 0, D \leq 0 \Rightarrow b_i^1 \leq b_i^0$$

$$\Delta P_{bi} \leq 0 \Rightarrow E_i^1 \geq \bar{E}^1$$

Như vậy, trường hợp 4, theo phương án thì việc ngành i điều chuyển tài sản cố định đến các ngành khác đã làm giảm GDP một lượng  $-\Delta P_{bi}$ .

Những tính toán trên có ý nghĩa rất to lớn trong việc xây dựng phương án cơ cấu ngành của một quốc gia hay một vùng lãnh thổ nào đó. Để kết thúc bài viết này, xin mượn lời của Hội nghị đại biểu toàn quốc giữa nhiệm kỳ của Đảng năm 1994 đã đề ra những nhiệm vụ, trong đó "thúc đẩy sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa được coi là nhiệm vụ quan trọng hàng đầu, là một đòi hỏi khách quan của sự phát triển kinh tế, xã hội ở nước ta"■

Phương án 1:

| Chỉ tiêu                                                                              | Nhóm ngành 1 |             | Nhóm ngành 2 |             | Nhóm ngành 3 |             | Tổng số     |             |
|---------------------------------------------------------------------------------------|--------------|-------------|--------------|-------------|--------------|-------------|-------------|-------------|
|                                                                                       | Năm báo cáo  | Phương án 1 | Năm báo cáo  | Phương án 1 | Năm báo cáo  | Phương án 1 | Năm báo cáo | Phương án 1 |
| Tổng sản phẩm quốc nội - GDP (tỷ đồng)                                                | 14.169       | 14.841      | 10.631       | 12.114      | 15.182       | 16.842      | 39.982      | 43.797      |
| Lao động - L (tr. người)                                                              | 23           | 14          | 10           | 14          | 10           | 16          | 43          | 44          |
| Tỷ trọng lao động (%)                                                                 | 53,48        | 47,73       | 23,26        | 25,00       | 23,26        | 27,27       | 100         | 100         |
| Hiệu quả sử dụng lao động - W (1000đ/người)                                           | 616,04       | 706,71      | 1063,10      | 1101,27     | 1518,20      | 1403,50     | 929,81      | 995,39      |
| Mức tăng (giảm) GDP ảnh hưởng bởi cơ cấu ngành theo lao động - $\Delta P_a$ (tỷ đồng) |              | -616,76     |              | -490,14     |              | 330,12      |             | -776,79     |

Phương án 2:

| Chỉ tiêu                                                                              | Nhóm ngành 1 |             | Nhóm ngành 2 |             | Nhóm ngành 3 |             | Tổng số     |             |
|---------------------------------------------------------------------------------------|--------------|-------------|--------------|-------------|--------------|-------------|-------------|-------------|
|                                                                                       | Năm báo cáo  | Phương án 2 | Năm báo cáo  | Phương án 2 | Năm báo cáo  | Phương án 2 | Năm báo cáo | Phương án 2 |
| Tổng sản phẩm quốc nội - GDP (tỷ đồng)                                                | 14.169       | 14.841      | 10.631       | 12.114      | 15.182       | 16.842      | 39.982      | 43.797      |
| Lao động - L (tr. người)                                                              | 23           | 16          | 10           | 11          | 10           | 17          | 43          | 44          |
| Tỷ trọng lao động (%)                                                                 | 53,48        | 47,73       | 23,26        | 25,00       | 23,26        | 27,27       | 100         | 100         |
| Hiệu quả sử dụng lao động - W (1000đ/người)                                           | 616,04       | 706,71      | 1063,10      | 1101,27     | 1518,20      | 1403,50     | 929,81      | 995,39      |
| Mức tăng (giảm) GDP ảnh hưởng bởi cơ cấu ngành theo lao động - $\Delta P_a$ (tỷ đồng) |              | 511,04      |              | 81,26       |              | -31,67      |             | 560,63      |

Phương án 3:

| Chỉ tiêu                                                                              | Nhóm ngành 1 |             | Nhóm ngành 2 |             | Nhóm ngành 3 |             | Tổng số     |             |
|---------------------------------------------------------------------------------------|--------------|-------------|--------------|-------------|--------------|-------------|-------------|-------------|
|                                                                                       | Năm báo cáo  | Phương án 1 | Năm báo cáo  | Phương án 1 | Năm báo cáo  | Phương án 1 | Năm báo cáo | Phương án 1 |
| Tổng sản phẩm quốc nội - GDP (tỷ đồng)                                                | 14.169       | 14.841      | 10.631       | 12.114      | 15.182       | 16.842      | 39.982      | 43.797      |
| Lao động - L (tr. người)                                                              | 23           | 21          | 10           | 11          | 10           | 12          | 43          | 44          |
| Tỷ trọng lao động (%)                                                                 | 53,48        | 47,73       | 23,26        | 25,00       | 23,26        | 27,27       | 100         | 100         |
| Hiệu quả sử dụng lao động - W (1000đ/người)                                           | 616,04       | 706,71      | 1063,10      | 1101,27     | 1518,20      | 1403,50     | 929,81      | 995,39      |
| Mức tăng (giảm) GDP ảnh hưởng bởi cơ cấu ngành theo lao động - $\Delta P_a$ (tỷ đồng) |              | 731,75      |              | 81,26       |              | 721,32      |             | 1534,33     |